

Ita explevimus, quod nobis proposuimus: ostendimus nimirum pervulgatam opinionem de scholasticis quod aut in dubium revocaverint sacramenti matrimonii veritatem, aut inficiati fuerint, vel saltem haeserint circa vim ejusdem in gratia producenda, omni destitui fundamento (96). Quod cum fuerimus assecuti, novum ex scholasticorum consensu argumentum prodit de continuata a sanctis Ecclesiae Patribus usque ad concilium Florentinum ac Tridentinum iugi in Ecclesia circa hoc sacramentum traditione.

Quod vero attinet ad Durandum et iuristas, quos ille imprudenter contra concordem scholae sensum secutus est, ostendimus eum, quin nobis officiat seu universali et constanti traditioni, eidem potius satis luculentum suffragium tulisse, tum quod sibi minime cohaerere visus est, tum quod aperte fassus sit a communi scholae doctrina dicessisse, tum denique quod statim a caeteris omnibus sive coaevis theologis sive posterioribus fuerit impugnatus. Idem dic de antiquis iuristis, quorum etsi minima sit in theologis rebus auctoritas, attamen

(96) Porro ut Melchior Canus suam adstruat sententiam de sacerdote sacramenti matrimonii ministro, quam deinde paulo post expendemus, his caepit verbis viam sibi parare lib. VIII. cap. V. «Ostendam primum, opinionem communem illam esse (de matrimonio sacramento sine Ecclesiae ministro), non «scholae dogma fixumque iudicium. . . . Lege magistrum, div. Thomam, Scotum, Bonaventuram, Riccardum, Paludanum, Durandum, caeterosque scholae «theologos, et nisi statim eorum pendentes ac vacillantes animos deprehenderit, «tum vero me aut stultum, aut temerarium iudicato. Nam et cum quaerunt, «an matrimonium conferat gratiam, id quod eo loco maxime finiendum erat, «non definiunt tamen, sed in his referunt, quae in hominum opinione sunt «posita.» Verum pace docti viri tantum abest nos deprehendere insignes illos doctores animo pendentes ac vacillantes hac de re, num scilicet per matrimonium conferatur gratia, ut eos videamus id vere finire, definireque eum fixum scholae dogma, fixumque iudicium, non solum, sed ut veram Ecclesiae doctrinam sive ante sive post Durandum, adeo ut eum tamquam de haeresi suspectum habuerint, eo ipso quod circa gratiae collationem per sacramentum matrimonii haesitantem viderint contra unanimem scholae sensum, Ecclesiaeque doctrinam. Singillatim illorum testimonia adduximus. Hinc sine integrae scholae iniuria illis affingi nequit eiusmodi animi suspensio et haesitatio. Num vero dissenserint scholastici inter se circa sacramenti matrimonii ministram, capinsequenti videbimus.

men vel inviti nobis favent, dum omnes concedunt matrimonium esse novae legis sacramentum, praesertim post Lucii III. summi pontificis, decretalem *in cap. Ad abolendam*, datum an. 1184: licet impingant deinde in scopulum sibi fatalem, quod si concederent per matrimonium gratiam conferri ex opere operato, non posse vitari Simonis labem, dum in eo contractentes paciscuntur de dote. Verum in hoc eos sibi turpiter contradixisse merito illis exprobrabant, ut vidimus, scholastici, qui ostendunt actum esse de sacramento novae legis, ubi negetur per ipsum gratiam ex opere operato conferri (97). Verumtamen in hunc ipsum scopulum impegit vel ipse Durandus certe non contemnendus theologus, et si qui alii fuerunt obscuri nominis scholastici, quorum scripta ad nos non pervenerunt, quorum opinionem commemorant perstringuntque quotquot aetate illa de re theologica bene meriti sunt, et quorum commentaria adhuc possidemus.

ARTICULUS III. — Veritas Sacramenti Matrimonii ostenditur ex Ecclesiastica interpretatione textus Paulini, Ephes. V. 32.

Quemadmodum ex publicis et solemnibus Ecclesiae documentis de matrimonii sacramento singularia Patrum testimonia lucem ac vim acquirunt, ita ex utroque capite lux affunditur in verba Pauli, Ephes. V. 32. *sacramentum hoc magnum est, ego autem dico in Christo et in Ecclesia* (98). Nam quamvis haec verba per se satis non evincant christianorum coniugium vere et proprie esse sacramentum, quum ad primitivum protoparentum matrimonium atque ad successiva etiam matrimonia ante Christum referantur, tamen si ecclesiasticae interpretationis ratio habeatur, inde effici potest huiusmodi verba

(97) Hi sunt nihilominus iuristae illi, quos effert Canus hac ipsa de causa supra scholasticos, eorumque, ut sibi eos faventes efficiat, sensum intorquet contra apertam ipsorum mentem. Verum de hoc postea.

(98) Quae verba in graeco textu ita efferuntur: Το μυστήριον τούτο μέγα ἐστίν· ἐγὼ δὲ λέγω εἰς Χριστὸν καὶ εἰς τὴν ἐκκλησίαν; seu *in Christum et in Ecclesiam*.

proprio quodam sensu ad sacramentum matrimonii christiani maxime pertinere; adeoque quod per se satis innuunt ac insinuant, accedente catholica interpretatione etiam certo demonstrant. Vidimus enim tum in ritualibus tum in euchologiis, tum etiam a Rom. Pontificibus, atque a Patribus ea verba proferri, aut ad ea alludi, ita ut ex sensu totius antiquitatis constet, ea de vero sacramento gratiam conferente in christianorum coniugiis esse intelligenda.

Quamobrem non immerito Bellarminus ex Ephes. V. 32. Patrum traditioni innixus, conficit matrimonium christianorum vere et proprie novae legis esse sacramentum. Si enim, ut ipse ratiocinatur, ad constituendum sacramentum tria ostendenda sunt, institutio scilicet divina, signum seu symbolum rei sacrae, et gratiae sanctificantis promissio, cum tria haec concurrant in christianorum coniugium, profecto nihil est quod desiderari possit ad huius sacramenti virtutem. Porro de divina matrimonii institutione nulla est quaestio, cum protestantes id ultro fateantur, imo contendant; et praeterea evidenter constet ex Genes. II. 18. Math. XIX. 6. I. Cor. VII. 38. I. Timoth. IV. 3. et V. 14. Hebr. XIII. 4.

Iam vero quod christianorum coniugium signum et symbolum sit rei sacrae, evincit ex hoc textu Ephes V. 32. ubi Apostolus matrimonium non solum sacramentum expresse vocat, sed addit magnum esse in Christo et in Ecclesia; sacramentum autem hoc loco non coniunctionem Christi cum Ecclesia, prout Lutherus, Calvinus, Erasmus aliique contendunt, sed ipsum viri ac mulieris coniugium ab Apostolo appellari ostendit tum ex veterum interpretatione, Ambrosiastro, Hieronymo, Gregorio Nazianzeno, Chrysostomo, et Augustino; tum ex ipso contextu Paulino, atque ex Apostoli scopo. Nam cum dicat Apostolus: sacramentum hoc magnum est; pronomen hoc, utpote demonstrativum, necessario referri debet ad id, quod proxime praecessit; proxime vero illud praecessit: Relinquet homo patrem et matrem et adhaerebit uxori suae, et erunt duo in carne una; igitur ex Apostolo sacramentum

hoc, nimirum quod relinquat homo patrem et matrem, et adhaereat uxori suae, et sint duo in carne una, magnum est, quia Christi et Ecclesiae coniugium repraesentat. Scopus insuper Apostoli id exigit, qui is est, ut inducat coniuges ad mutuam benevolentiam, ad quam eos provocat hoc mysterio, quod matrimonium in se refert coniunctionis Christi et Ecclesiae. Hoc ipsum confirmatur ex graeco textu, in quo habetur: Εἰς Χριστὸν καὶ εἰς τὴν Ἐκκλησίαν, in Christum et in Ecclesiam, seu referri mysterium coniugii, tamquam in terminum, in Christum et Ecclesiam, veluti signum, seu symbolum ad significandam unionem Christi cum Ecclesia, quam repraesentat: adeoque mysterium seu sacramentum est in coniugio, non autem in Christo et Ecclesia, secus ac contenderint illi novatores (99).

Quod vero signum hoc sacrum conferat gratiam, quam significat, ostenditur ex eo quod loquatur Apostolus de dilectione spirituali seu supernaturali, qua christiani coniuges mutuo se prosequi debent, ut referant dilectionem illam, qua Christus Ecclesiam prosequitur, et sancte gubernat, et ipsa Ecclesia Christo adhaeret per fidem, spem et charitatem, eique per obedientiam subiicitur. Dixerat enim v. 25. «Ecclesia subiecta» est Christo . . . et Christus dilexit Ecclesiam, et seipsum tradidit pro ea, ut illam sanctificaret, » prout I. Tim. II. 15. scripsit: « Salvabitur (mulier) per filiorum generationem (id est in filiorum generatione), si permanserit in fide, et dilectione, » et sanctificatione cum sobrietate (100). » Eiusmodi autem spi-

(99) Hoc demum agnoverunt vel ipsi protestantes; siquidem Koppe in Novo Test. graece perpetua annotatione illust. Gottingae 1825. vol. VI. in hunc loc. scribit: «Sed retulerim ad superiora omnia μυστήριον μέγα ἔστι, et verum ratione Christi.»

Nec abnuit Rosenmüller, qui pariter explanans haec Apostoli verba, scribit: «Mysterium vocat Paulus eam rem, de qua antea sermo fuerat, nempe mutuum coniugum amorem et mutuam benevolentiam; μυστήριον autem h. l. est res, » sub qua simul aliquid latet, quae connotat aliud aliquid, nempe amorem Christi erga coetum suum.»

(100) Hic scite observant interpretes catholici cum Belarmino, ab Apostolo quatuor bona enumerari matrimonii christiani contra quatuor mala, quae sine gratia Dei in matrimonio evitari non possunt. Primum est malum, non servare

ritualis seu supernaturalis dilectio et charitas haberi nequit nisi per gratiam. Cum igitur ex Apostolo christianorum coniugium debeat in ratione signi prae se ferre Christi cum Ecclesia unionem per gratiam, et hanc gratiam ad hoc munus explendum conferat necesse est.

Dixi *christianorum coniugium*: quia licet Apostolus alludat etiam ad coniugium protoparentum, et posterorum omnium, quippe et illa coniugia suo modo repraesentabant futuram Christi cum Ecclesia coniunctionem, attamen cum nondum tunc fuerit effecta, ea erant tantum typica quaedam repraesentatio: at posteaquam effecta est tum physica Verbi unio cum humana natura, tum moralis per gratiam cum Ecclesia, coniugia christianorum eandem unionem *signo pratico* repraesentant. Praesertim cum ea referat Apostolus, ut inducat *fideles* ad mutuam charitatem et dilectionem, qua Christi et Ecclesiae prototypum significant; et hac ratione dixit: sacramentum hoc magnum est, non autem *fuit*. Quo sensu S. Augustinus passim affirmat, in libro *de bono coniugali*, matrimonium non esse sacramentum nisi in Christo et in Ecclesia (101).

Ex qua postrema animadversione etiam intelligimus, S. Augustinum *sacramenti* vocem, cum agit de coniugio christianorum, non latiori significatione, ut contendit Vasquezus (102),

coniugii fidem. Secundum, odium et rixae, quae subinde inter coniuges oriuntur. Tertium, immunditia quaedam et turpitude ex rebellione membrorum. Quartum, intemperantia. His Paulus opponit fidem, dilectionem, sanctificationem, et sobrietatem, in quibus permanendum esse dicit, tamquam videlicet *in ipsa matrimonii celebratione* acceptis.

(101) Eius testimonia paulo post referemus.

(102) In Tract. *De sacram. matrim.* disp. 2. cap. 3. §. 32. Cuius verba haec sunt: « Postquam singula loca Augustini perlegi, et attente consideravi, anno Domini 1588, manifeste deprehendi, ipsum non loqui de sacramento proprie... » sed de sacramento latiori significatione, prout est signum unionis Christi cum Ecclesia. » Ergo iuxta ipsum S. Augustinus numquam locutus esset de matrimonio in sensu Ecclesiae, iuxta analogiam fidei, iuxta praxim et usum quotidianum, iuxta mentem caeterorum Patrum. Quod quam absonum sit, quisque ex se intelligit. Verum neque secum ipse vir doctus cohaeret. Nam iuxta ipsum in vet. lege matrimonium latiori significatione, imo etiam apud infideles fuisset

sed presse usurpasse ad verum propriumque sacramentum exprimendum. Etenim praeter ineluctabile argumentum de locutione Patrum iuxta analogiam fidei in Ecclesia vigentis, id patefaciunt verba ipsa S. Doctoris quibus contra distinguit matrimonium christianorum et coniugia ethnicorum dicens: « In » civitate Dei nostri, in monte sancto eius, hoc est, in Ecclesia, » ubi nuptiarum non solum vinculum, verum etiam *sacramentum* ita commendatur (103). » Quod quidem vinculum indissolubile alibi vocat *rem sacramenti* (104), seu effectum sacramenti, uti sumptionem spiritualem corporis et sanguinis Christi, seu mysticam unionem cum Christo vocavit *rem sacramenti* baptismi (105); ut alia plura eiusdem S. Augustini testimonia praeteream, quae superius attulimus, quaeque eius mentem aperte declarant.

sacramentum, attamen S. Augustinus agnoscit apertum discrimen inter coniugium veterum, et coniugium christianorum ratione *sacramenti*, quam in sola Ecclesia agnovit.

(103) Lib. *De fide et operibus*, cap. VII. n. 10.

(104) *De nupt. et concup.* lib. II. cap. X. Ut enim animadvertit praeclare Salmeronius, qui egregie totum hoc argumentum pertractat et evolvit in Diss. XIII. in hunc Apostoli loc. Ephes. V. « Matrimonium, quatenus est contractus humanus, non est sacramentum unum ex septem, nec habet gratiae » promissionem sicut nec alii contractus civiles. Deinde quatenus vinculum ad » huc proprie sacramentum non est; nam eiusmodi vinculum inter infideles » invenitur, ut Paulus docet Cor. VII. de foemina, quae consentit habitare cum » viro infideli. Ad haec, vinculum est effectus ipsius caeremoniae et contractus, » quia post illa vinculum subsequitur, ideo est effectus sacramenti, seu res » sacramenti, sicut et gratia; non autem sacramentum ipsum. Tertio vero, » quatenus est caeremonia et signum sensibile, sacramentum est novae legis, » et cum aliis sex connumeratur, et gratiam Dei confert contrahentibus. » Hactenus ille; tom. XV. ed. Colon. Agrip. 1604, p. 261. Ex his etiam intelligimus, qua ratione interdum S. Augustinus improprie *Sacramenti* vocem usurpet agendo de matrimonio, praesertim in lib. I. *De nupt. et conc.* c. XXI. scribens: « Quod in Christo et in Ecclesia est magnum sacramentum, hoc est in singulis » quibuscumque viris atque uxoribus minimum, sed tamen coniunctionis *inse-* » *parabile sacramentum.* » Ubi comparat vinculum, seu rem sacramenti in singulis coniugatis cum vinculo, quo arctissime Christus coniunctus est cum humanitate et cum Ecclesia.

(105) Lib. III. *De peccator merit. et remiss.* c. IV.

Ex his praeterea disiectae sunt difficultates, quibus Caietanus, Estius, alique post eos, permoti sunt ut negarent efficaciam huius Paulini commatis Ephes. V. 32. ad probandam veritatem sacramenti matrimonii; potissima ratio, quae ab iis affertur, ex eo desumitur quod Apostoli sententia: *Sacramentum hoc magnum est*, veritatem habuerit ab initio, quum dictum est: *Propter hoc relinquet homo etc.* Ast vero ex eo tempore nondum caepit matrimonium esse signum efficax gratiae, sed tale demum est a Christo novae legis auctore institutum. Altera vero ratio est, quod veteres nuptiarum sacramentum non ex isto loco probent, sed magis illud statuere soleant ex facto Christi, qui nuptiis in Cana Galilaeae benedixit, utique benedictione spirituali. Quod etsi Scriptura non expresserit, in concilio tamen Ephesino, tamquam traditione acceptum, et apud multos Patres legitur (106).

Verum prima ratio iam ex dictis praeoccupata est, ostendendo diversa ratione Apostoli verba ad connubia veterum, et ad connubia christianorum referri.

Altera vero ratio est falsa; licet enim plures veteres Patres repetant nuptiarum sacramentum ex benedictione Christi nuptiis in Cana Galilaeae celebratis, quod non abnuimus, quin etiam ultro fatemur; tamen non minus certum est atque exploratum veteres pariter eandem veritatem ex Paulino commate adstruere. Nam praeter ritualia et euchologia utriusque occidentalis et orientalis ecclesiae, quae, ut vidimus, aut alludunt ad haec Apostoli verba, aut ea expresse referunt, certum est plerosque veterum hunc ipsum textum urgere. Nam praeter S. Augustinum, qui aperte ait: *sacramentum nuptiarum* commendari fidelibus coniugatis ab *Apostolo ad Ephesios* (107), alii praesto sunt magno numero.

(106) Ita Estius in *Comment. in hunc loc.* Ad Caietanum quod spectat, notum est ipsum *Comment. in nov. test. Erasmizare*, ut coaevi eius loquebantur, et quemadmodum negat verba Ephes. V. pertinere ad sacramentum matrimonii, ita etiam negat verba Iacobi V. 14. pertinere ad sacramentum Extremae Unctionis.

(107) *De nup.* lib. I. c. X. Profert enim ibi ex loco, de quo disserimus, ea verba: *Viri diligite uxores vestras sicut et Christus dilexit Ecclesiam.*

Sane Clemens Alex. « Quod si *lex sancta* est, inquit, sanctum est matrimonium. Mysterium ergo hoc ad Christum et » Ecclesiam ducit Apostolus (108). »

Ambrosianus: « Mysterium hoc magnum est, ego autem » dico in Christo et in Ecclesia. Mysterii sacramentum grande in » *unitate viri ac mulieris* esse significat. Nec hoc prodit, sed aliam » causam, quae non discordet a memorato mysterio, flagitat, » quum scit ad profectum humani generis pertinere, hoc est » Ecclesiae et Salvatoris, ut sicut relictis parentibus homo uxori » suae adhaeret, ita et, relicto omni errore, Ecclesia adhaereat » et subiiciatur capiti suo, quod est Christus (109). »

S. Io. Chrysostomus, recitatis Apostoli verbis *sacramentum hoc magnum est etc.*, scribit: « Quid est hoc? Magnum sacra- » mentum, ipse dicit, quia magnum quid et admirabile signifi- » cavit beatus Moses, imo vero Deus. Interim autem dicit: *in » Christo dico*, quoniam et ipse dimisso Patre descendit et venit » ad sponsam, et factus est in spiritum unum... et pulchre » dixit: *Magnum est mysterium*, perinde ac si diceret: Ast » allegoria non evertit dilectionem (110). »

S. Hieronymus: « Qui uxorem diligit se ipsum diligit: sic » et nos nostras amemus uxores. Id ipsum antea per allegoriam » in Christo interpretatur et in Ecclesia, ut Adam Christum, et » Eva praefiguraret Ecclesiam; » et paulo post S. Gregorium Nazianzenum refert sibi enarrantem Apostoli verba, quasi dixisset: « Scio quia locus iste ineffabilibus plenus sit sacramentis, » et divinum cor quaerat interpretis: ego autem pro pusillitate » sensus mei, in Christo interim illud et in Ecclesia intelligendum » puto (111). Nempe locum Apostoli exponit de coniugio proto- » parentum praefigurante unionem Christi factam cum Ecclesia.

Theodoretus, praemissis Geneseos verbis relatis ab Apostolo *propter hoc etc.*, subdit: « Reverere primam legem, quae post

(108) Lib. III. *Strom.* ed. Oxon. 1715. opp. tom. I. pag. 549.

(109) Inter opp. S. Ambros. in append. in ep. ad Ephes. ad h. I.

(110) Hom. XX. in cap. V. epist. ad Ephes. ex vers. Montfaucon.

(111) Lib. III. *Comment.* in epist. ad Ephes. c. V. ed. Vallars.

» mulieris creationem lata est, et in hominum natura coaluit.
 » Qui enim matrimonium contrahit, parentibus relictis, uxori
 » coniungitur, et tanta fit coniunctio, ut duo una caro existi-
 » mentur... Divinus porro Apostolus recitata lege matrimonii,
 » ostendit eam in spiritualibus quoque nuptiis elucere, et voci-
 » feratur : *sacramentum hoc magnum est; ego autem dico in*
 » *Christo et Ecclesia*. Ipse enim, superno Patre relicto, coniunc-
 » tus est Ecclesiae... Non omnino, inquit, in Christum et Ec-
 » clesiam nuptialem legem transtulit (112). »

Neque aliter S. Athanasius Apostoli verba exponit; scribens enim de virginitate : « Audi, inquit, ancilla Christi, et qui-
 » cumque salutem quaerunt, et auscultant verba oris mei, et
 » accipiant aures tuae a Deo inspiratos sermones : *Hoc enim mys-*
 » *terium*, inquit divus Paulus, *magnum est*, eo quod omnis, qui
 » agglutinatur uxori, ambo unum corpus sunt (113). »

Et ante hos omnes Origenes : « Scriptum est, inquit, in
 » lege : *Propter hoc relinquet etc.* Haec quod allegorica mysteria
 » contineant, Paulus cum in epistola sua hoc ipsum posuisset
 » exemplum, pronunciat dicens : *Mysterium hoc magnum est;*
 » *ego autem dico in Christo et in Ecclesia*. Quod autem oporteat
 » hoc etiam secundum litteram custodiri, ipse Dominus et Salva-
 » tor docet, dicens : *Scriptum est propter hoc etc.* et ostendit
 » utique observanda esse haec etiam secundum litteram, cum
 » adiicit : *Quod ergo Deus coniunxit, homo non separet* (114). »

Origeni autem praecessit s. Irenaeus qui scripsit : « Nam
 » quum de vitae huius coniugio scriberet (Paulus), hunc in
 » modum est locutus : *Sacramentum hoc magnum est; ego autem*
 » *dico in Christo et in Ecclesia* (115) : » exprobrans gnosticis,
 » quod Paulino textu abuterentur, eum transferentes *ad ea coniu-*
 » *gia, quae in Pleromate sunt*, ut ipse loquitur, cum Apostolus
 » locutus sit de coniugio christiano.

(112) *Theodoretii interpretatio*, in epist. ad Ephes. V. 31. 32. 33. opp. ed. Paris. 1602. tom. III.

(115) Lib. *De virginit.* n. 2. opp. ed. Maur. tom. II. pag. III.

(114) *Hom. X. in Num.* opp. ed. De la Rue, tom. II. pag. 303.

(113) *Adv. haeres.* lib. I. cap. VIII. n. 4. ex Billii versione.

His veluti sigillum adiicimus auctoritatem Rom. pontificum,
 ex quibus S. Leo M. in ep. ad Rusticum eandem exhibet ver-
 borum Apostoli interpretationem scribens : « Cum societas
 » nuptiarum ita ab initio constituta sit, ut praeter sexuum
 » coniunctionem haberet in se *Christi et Ecclesiae sacramen-*
 » *tum*, dubium non est, eam mulierem non pertinere ad matrimo-
 » nium, in qua docetur *nuptiale non fuisse mysterium* (116). »

Et haec quidem attulisse sufficiat (117). Interim ex his patet,
 haud paucos veteres Apostoli verba exposuisse de coniugio,
 quatenus aut ante Christi adventum typum gerebat futurae
 coniunctionis Christi cum Ecclesia, aut post eius adventum,
 eandem coniunctionem ac mysterium incarnationis in se re-
 praesentat, cuius signum ac symbolum est, et quidem efficax
 gratiae ad munia implenda, quae ibidem Apostolus coniugibus
 christianis commendat. Neque his Patribus alii adversantur,
 qui benedictionem seu vim gratiae conferendae coniugiis chris-
 tianorum repetunt ex benedictione a Christo adiecta in nuptiis
 Canae (118).

Nulla igitur ratione omitti debet argumentum biblicum quod
 licet per se, ut monuimus, minus efficax ad probandum vi-
 deri possit, quo sensu Tridentinum affirmavit, Apostolum
 in adducto textu *innuisse* Christum gratiam conferre, quae
 amorem naturalem perficeret, conjugesque sanctificaret;
 si nihilominus spectetur sensus traditionalis vel a primis Ec-
 clesiae seculis tum in sacramentariis ac ritualibus libris, tum a

(116) Ep. cit.

(117) Nonnulla alia cf. apud Salmeron. Diss. cit. necnon apud Boleum in *Traité des empêchemens du mariage*, chap. II.

(118) Quod Calmet *Comment.* in h. loc. animadvertit scribens : « Coniugium
 » Adae et Evae typus erat coniugii inter Iesum Christum et Ecclesiam; hoc vero
 » inter Iesum Christum et Ecclesiam forma est, atque exemplar illius, quod
 » inter Christifideles habetur. Hoc Salvator ad sacramenti dignitatem evexit,
 » eique gratiam suam tribuit, vel cum adfuit nuptiis Canae, vel cum docuit aut
 » per se, aut apostolos suos fidelium coniugium imaginem esse unionis eius-
 » dem cum Ecclesia. »

Cf. etiam Tirinum hic, nec non *Biblia maxima* p. Io. De la Haye tom. XVIII.
 in h. loc. sive *Controvers. fidei. Controv. XXVII. De matrimonio*.

Rom. pontificibus ac SS. Patribus passim, atque ab interpretibus catholicis receptus, atque ex communi scholasticorum consensione, qui huic inniti textui Paulino consueverunt ad statuendam veritatem sacramenti matrimonii, vim omnimodam ad probandum Paulinus textus obtinet. Saltem veteres omnes, qui *sacramenti* vocem hoc in textu ab Apostolo adhibitam censuerunt in sensu sacramenti presse sumpti de signo sacro et efficaci gratiae, totidem sunt locupletissimi testes veritatis huius sacramenti, quae iugiter in Ecclesia christiana seu catholica viguit et obtinuit (119).

Quid mirum, si haeretici non acquiescant huic biblicae probationi, si alia etiam multo validiora reiiciunt biblica testimonia, quae aperte adeo nobis veritatem exhibent caeterorum sacramentorum, quae tamen ipsis respuere placuit propria ipsorum exegesi, quin rationem habeant ullam unanimis consensus totius antiquitatis? Nimirum ipsi prius ex privato sensu interpretantur, seu potius detorquent Scripturas, in quibus nil vident, nisi quod ipsis arridet; cum vero ipsis seculorum omnium interpretatio obiicitur Patrum, conciliorum, Rom. pontificum, et Ecclesiae universae sensus et praxis, eam utpote *hominum* interpretationem superbe respuunt atque contemnunt. Quid porro agas cum eiusmodi haeticis, qui nihil nisi sua magnificiunt, utpote soli videntes, dum caeteri eorum existimatione et iudicio totidem caeci sunt? Ipsi ut plurimum pene exclusive vocum etymologias consectantur atque grammaticam philologiam, uti ex eorum libris patet; interim logicam, seu verius traditionalem exegesin omittunt, atque catholicos ut minus peritos exegetas passim carpunt.

Atque ut insistamus in eo, quem versamus, textu Paulino, autumant protestantes ideo catholicos agnoscere in coniugio sacramentum, quia Apostolus iuxta vulgatam versionem scrip-

(119) Sane conc. Tridentinum post allata Pauli verba immediate subdit: « Cum igitur matrimonium in lege evangelica veteribus connubiis per Christum gratia praestet, merito inter novae legis sacramenta connumerandum *sancti Patres nostri concilia et universalis Ecclesiae traditio* semper docuerunt. »

sit: *Sacramentum hoc magnum est*, non animadvertentes ipsum graece posuisse *μυστήριον*; quasi nempe 1. catholici peregrinam hanc ignorassent eruditionem; 2. nescirent perinde passim esse Graecis *mysterium*, quod est Latinis *sacramentum*, qua sacramenti voce cum illi careant, *mysterii* voce significant, quod isti sacramentum vocant; 3. non alia de causa in allegato textu viderent sacramentum in coniugio christiano, quam ex voce materiali, quae in eo occurrit, et non potius ex intima rei natura, atque ex totius orationis serie; 4. denique toties catholici admitterent sacramentum presse dictum, quoties in Bibliis vox *sacramenti* reperitur, quod tamen quam falsum sit, patet ex eo, quod sex alia sacramenta agnoscant, quin umquam tali nomine in Scripturis ea donentur; tum ex eo quod, licet pluries tam in veteri quam in novo foedere *sacramenti* vox inveniatur (120), nusquam tamen catholici ex iis ullum allegarunt locum ad evicendum sacramentum proprie dictum designari.

Quae quidem adnotare constitui, ut catholici theologi longe absint ab eiusmodi novatorum agendi ratione, nec sinant se irretiri ipsorum laqueis, cum nervus probationum, quibus fidei dogmata adstruuntur, in sensu potissimum traditionali constituendus sit, sine quo Scripturae in varios sensus facile detorqueri possunt, ita ut vix vim omnem non amittant. Tum etiam ut non adeo sese praebeant difficiles in nonnullis probationibus admittendis urgendisque, quae si haeticis praesto essent, illas contra nos maxime urgerent, canerentque triumphum. Dum nonnulli theologi sub criticae severitatis obtentu, eas negligunt, aut respuunt etiam, interim vix non ab ipsorum manibus, ut ita dicam, veritates catholicae elabuntur (121).

(120) Tob. XII. 17. Dan. II. 47. Coloss. I. 27. I. Tim. III. 16. Apoc. I. 20. item XVII. 7. et in ipsa epist. ad Ephes. I. 9. et III. 5.

(121) Exemplo sit ipse Vasquez, qui, dum ad adstruendam dogmaticam sacramenti matrimonii veritatem, nullum invenit in Scripturis testimonium; dum testimonia S. Augustini omnia respuit; dum testimonia seponit Leonis papae, Chrysostomi, et Ambrosiani, utpote qui ex eius systemate non lo-

Sed ut finem iam huic satis proluxae disceptationi imponamus, ex hactenus dictis constat veritatem sacramenti matrimonii ostendi ex perpetua Ecclesiae doctrina, atque ex ipsa etiam ecclesiastica interpretatione verborum Pauli Ephes. V.

CAPUT II.

De Matrimonii Christiani Ministro

ARTICULUS I. — Quaestionis origo.

Nemo est disciplinis theologicis vel mediocriter initiatus, qui non perspiciat quantae gravitatis sit controversia, quam agitandam suscipimus, de matrimonii christiani ministro. Siquidem ex quo caepit in ecclesia catholica disceptari quaestio, contrahentes ne haberi deberent coniugalis sacramenti ministri, quemadmodum hactenus receptum erat, an vero sacerdos, illico ex posteriori hac sententia originem duxit exitialis ac inaudita hactenus distinctio inter contractum et sacramentum in coniugiis christianorum, ac paulatim *matrimonii civilis* profanum nomen inventum est.

Originem huius controversiae repetit Benedictus XIV. in celeberrimo opere *De synodo dioecessana* (1) a Guilielmo, episcopo Parisiensi, qui in suo tractatu *De sacram. matrim.* c. ix. distinguere visus est rationem contractus a dignitate sacramenti, illamque ab hac quandoque separari. Hac in

quantur nisi de sacramento latiori significatione accepto, rem totam revocat ad pauca quaedam testimonia, quorum aliquod desumptum est ex spuria Evaristi decretali, alterum ad rem non facit, cuiusmodi est illud S. Siricii papae in epist. ad Himerium Tarraconensem, in qua est sermo de sponsalibus, non autem de matrimonio: *Quia illa benedictio quam NUPTURAE sacerdos imponit etc.*, ut admonet Coustant. in annot. ad hanc epist., aut saltem dubia res est; frustra autem Vasquez contra veterum documentorum testimonium negat, datam fuisse benedictionem sponsalibus. Caetera, quae adiecit, decretoria omnino, saltem aliqua, non videntur. Verum quidem est, quod hic tractatus sit posthumus ac solum inchoatus, quique secundis curis a Vasquezio ipso emendatus fuisset.

(1) Lib. VIII. cap. XIII. n. 1. 2.

hypothesi, si coniugium absque sacerdotali benedictione mutuo tantum contrahentium consensu celebraretur, solius contractus naturalis, aut civilis conditionem indueret, perpetui tamen atque indissolubilis; si vero sacerdotis praeterea praesentia ac benedictione muniretur, sacramenti naturam assequeretur, gratiamque coniugibus conciliaret. Quocirca in hac sententia nuptialis foederis sacramentalis minister foret sacerdos, forma autem verba, quae a sacerdote sacro hoc in ritu promuntur; materia porro remota, quam dicunt, consisteret in ipso contrahentium consensu, seu civili contractu. Hinc coniugia omnia clandestina, quae celebrari contigerit sine sacerdotis opera, totidem forent meri contractus naturales, aut civiles; quae cohonestata fuerint sacerdotis benedictione, totidem evaderent sacramenta presse dicta. Quae res sacramenti baptismatis exemplo illustratur et confirmatur, cuius remota materia aqua est naturalis, fit autem sacramentum dum verbum ad elementum accedit.

Haec eadem doctrina tribuitur Petro Paludano scholastico seculi XIV.; floruisse siquidem peribetur an. 1340.; nec non concilio provinciali Coloniensi, quod celebratum est an. 1536., nec non Hermanno, qui postea ab Ecclesia per apostasiam defecit, ut profiteretur haeresim Lutheranam, quo praesule concilium Coloniense celebratum fuerat. Is enim in suo catechismo, quem per id temporis in usum suae archidioeceseos vulgaverat, insinuavit hanc sententiam de sacerdote ministro sacramenti matrimonii.

Haec quidem Benedictus XIV. ac reliqui omnes, qui de huius sententiae primordiis disseruere. Verum, re bene perpensa, deprehenditur omnium primum, qui doctrinam de sacerdote christiani coniugii ministro, adeoque de distinctione inter contractum mere civilem et sacramentum in nuptiis christianorum in scholas catholicas invexerit, fuisse celebrem Melchiorum Canum, qui opus suum *De locis theologicis* vulgavit an. 1562, aut 1563 (2). Hoc in opere cl. auctor lib.

(2) Nonnulli primum fuisse hoc Cani opus vulgatum an. 1562. existimant,